

The Abraham Arbesfeld

Kollel Yom Rishon Sunday

Morning Learning Program for Men

WWW.KOLLELYOMRISHON.ORG

“Business Meetings in Non Kosher Restaurants”



Rabbi Dov Schreier

ז' שבת תשס"ה • December 16, 2007

(1) משנה – מס' אבות (א:ו)

הוי דן את כל האדם לכף זכות

(2) במדבר (לב:כב)

וּנְכַבְּשָׁה הָאָרֶץ לְפָנֶי יְקִיָּק וְאָחֵר תִּשְׁבּוּ וְהֵייתֶם נְקִיִּים מִיִּשְׂרָאֵל וְהֵייתָ הָאָרֶץ הַזֹּאת לְכֶם לְאֶחָדָה לְפָנֶי יְקִיָּק:

(3) שלחן ערוך – י"ד (קיד:א)

כל שכר של כותים, אחד שכר של תמרים או של תאנים או של שעורים או של תבואה או של דבש, אסור משום חתנות. ואינו אסור אלא במקום מכירתו, אבל אם הביא השכר לביתו ושותהו שם, מותר, שעיקר הגזרה שמא יסעוד אצלו. ולא אסור אלא כשקובע עצמו לשתות כדרך שאדם קובע בשתייה, אבל אם נכנס בבית העובד כוכבים ושתה דרך עראי באקראי, מותר. וכן מי שלן בבית העובד כוכבים, חשוב כביתו, ומותר לשלוח בעיר לקנות שכר מהעובד כוכבים. הגה: ויש מתירין בשכר של דבש ותבואה (מרדכי בשם תוספות והרבה מן האחרונים ואגודה פא"מ ואו"ה כלל מ"ג ד"ו וסמ"ק דף קי"ג), וכן נוהגין להקל במדינות אלו.

(4) שלחן ערוך – י"ד (צו:ד)

מי לימוני"ש שמביאים העו"ג, וכן חתיכות דג מליח שמביאים העו"ג בחביות, מותרים. הגה: מפני שמביאים הרבה ביחד, ואף אם נאסרו מקצתן שנחתכו בראשונה עם סכין של עובד כוכבים, נתבטלו באחרים הנחתכים אחר כן, שאינן נאסרין, כי כבר נתבטל טעם הסכין בראשונים ולכן כולם מותרים. וכל כיוצא בזה (בית יוסף בשם שיבולי לקט). ולכן אוכלין בקצת מקומות הכרוב שקורין קומפש"ט, אע"ג דפרוס וחתוך. ויש מקומות שמחמירין בזה, ואין לשנות המנהג (מהרי"ו סימן מ"ט), אבל שאר דברים שאין חריפין, כגון תפוחים או לפתות יבשים וכדומה, נוהגין בהן היתר כמו בלימוני"ש ואין להחמיר כלל (בארוך).

(5) שלחן ערוך – י"ד (סי' קיג')

סעיף א: דבר שאינו נאכל כמו שהוא חי, וגם עולה על שלחן מלכים ללפת בו את הפת או לפרפרת, שבישלו עו"ג, אפילו בכלי ישראל ובבית ישראל, אסור משום בישולי עובדי כוכבים.

סעיף ב: עירב דבר הנאכל כמו שהוא חי עם דבר שאינו נאכל כמו שהוא חי ובישולם העובד כוכבים, אם העיקר מדבר שיש בו משום בישולי עובד כוכבים, אסור. ואם לאו, מותר. הגה: ומותר לאכול אפונים קלויים של עובדי כוכבים, וכן הקטניות שקורין ערבשי"ן, קלויים, דאינן עולים על שלחן של מלכים וכן נהגו בהם החר אמ לא במקום שנהגו למשוח המחבת בחלב, שאז נוהגים בהם אסור. רמב"ם פ"ז דמ"א ומהר"א מפראג והגהות בארוך. אבל בלאו הכי, שרי ואין לחוש לכלים של עובדי כוכבים, דסתמן אינן בני יומן. וכל פרי שנאכל כמו שהוא חי, אע"פ שבשלו אותו עובדי כוכבים ונמחה ונעשה תבשיל בידיהם, שרי. ועל כן אוכלין הפובידל"א שעושין העובדי כוכבים (ד"ע ממשמעות הרמב"ם ור"ן ותוס' והוא פשוט).

סעיף ג: פנאד"ה שאפאה עובד כוכבים, אסורה אפילו למי שנוהג היתר בפת של עובדי כוכבים, שהשומן נאסר כשהוא בעין משום בישולי עובדי כוכבים, ונבלע בפת. וכן ירקות הנאכלים חיים שבשולם עם בשר, אסורים, מפני ששומן של בשר נבלע בהם.

סעיף ד: יש מי שמחיר בשפחות שלנו, ויש מי שאוסר, ואפילו בדיעבד (תשובת הרשב"א ס' ס"ח). הגה: ובדיעבד, יש לסמוך אדברי מתירים (ארוך כלל מ"ג והגהות ש"ד). ואפילו לכתחלה נוהגין להקל בבית ישראל שהשפחות והעבדים מבשלים בבית ישראל, כי אי אפשר שלא יחתה אחד מבני הבית מעט (שם).

סעיף ה: עובד כוכבים שבישול, ולא נתכוין לבישול, מותר. כיצד, עובד כוכבים שהצית אור באגם כדי להעביר החציר, ונתבשלו בו חגבים, הרי אלו מותרים, ואפילו במקום שעולים על שלחן מלכים. וכן אם חרך הראש להעביר השער, מותר לאכול ראשי האזנים שנצלו בשעת החריכה. אבל אם כיון לשם בישול, כגון שהסיק התנור לבשל בו, והיה בו בשר תחלה ונצלה, אף על פי שלא כיון לזה הבשר, שהרי לא ידע בו, אסור.

סעיף ו: כל שבישלו ישראל מעט בישולו, בין בתחלה בין בסוף, מותר. לפיכך אם הניח עובד כוכבים בשר או קדרה על גבי האש, והפך ישראל בבשר והגיס בקדרה, או שהגיס ישראל וגמר העובד כוכבים, הרי זה מותר. (ואפילו לא היה מתבשל בלא סיוע העובד כוכבים).

סעיף ז: אין שגירת (פי' הבערה. ובערו והשיקו (יחזקאל לט, ט), תרגום ויהון שגריין) התנור מועלת אלא בפת, אבל בשאר המתבשלים אין שגירת התנור ולא הדלקת האש מעלה ומוריד, אלא ההנחה דווקא. לפיכך הרוצה לבשל במחבת בתנור של עובד כוכבים, צריך שיתן ישראל המחבת לתוך התנור, למקום הראוי להתבשל בו. הגה: ויש חולקין וסבירא להו דהדלקת האש או חיתוי בגחלים מהני לענין בישול כמו לענין פת, וכן נוהגין. (הגהות ש"ד ובארוך ובמרדכי פא"מ). ואפילו חיתוי בלא כוונה מהני ומועיל. וי"א דאפילו לא חיתה ישראל ולא השליך שם קיסם, רק שהכותית הדליקה האש מאש של ישראל, שרי (או"ה שם בשם מהר"ם).

סעיף ח: נתן ישראל קדרה על האש וסלקה, ובא עובד כוכבים והחזירה, אסור. אלא אם כן הגיע למאכל בן דרוסאי, שהוא שלישי בישולו, כשסילקה.

סעיף ט: אם בישלו עובדי כוכבים כמאכל בן דרוסאי וגמרו ישראל, יש לאסור, אלא אם כן הוא ערב שבת או ערב יום טוב או שיש הפסד מרובה בדבר. ויש מתירין בכל ענין, (טור בשם הרא"ש ור"ן ור"ף ומהר"ם ואו"ה וסמ"ק סימן שכ"ג שר' יקר עשה כן מעשה וכ"ה בכל בו וכ"פ בסה"ת ומרדכי ואגודה פא"מ ורא"ה בס' ב"ה וסמ"ג דף ג"ז ע"ב ושכן קבל מר"י ור' ירוחם נ"ז ח"ז שכן הסכימו רוב הפוסקים ולא כדת השיג הב"י בב"ה אר' ירוחם בזה עיין שם) וכן נוהגין.

סעיף י: הניח ישראל על גבי גחלים עוממות שלא היה ראוי להתבשל עליהם כמאכל בן דרוסאי, ובא עובד כוכבים והפך בו ונתבשל, אסור.

סעיף יא: הניח ישראל על גבי האש, והניח עובד כוכבים לשמרו, והפך בו ואין ידוע עם סלקו העובד כוכבים עד שלא הגיע למאכל בן דרוסאי, מותר. (דספק דבריהם להקל) (טור). וכן כל ספק בישולי עובדי כוכבים וכיוצא בו, מותר.

סעיף יב: דגים קטנים שמלחן ישראל או עובד כוכבים, הרי הן כמו שנתבשלו מקצת בישול. ואם צלאן עובד כוכבים, אחר כן, מותרים. אבל דגים מלוחים גדולים, אינם נאכלים אלא ע"י הדחק; לפיכך אם צלאן עובד כוכבים, אסורים, ויש מתירין. הגה: וכן כל דבר שנאכל חי על ידי הדחק, ובשלו עובדי כוכבים, דינו כדגים גדולים (ד"ע). ובשר מלוח אינו נאכל כלל כמו שהוא חי, ואסור אם נתבשל על ידי עובד כוכבים (תוספות פ' החולץ).

סעיף יג: דג שמלחו עובד כוכבים ופירות שעשנן עד שהכשירן לאכילה, הרי אלו מותרין, דמלוח אינו כרותח בגזירה זו, והמעושן אינו כמבושל. הגה: גם כבוש אינו כמבושל, דלא אסרו אלא בישול של אש (טור).

סעיף יד: ביצה, אף על פי שראויה לגומעה חיה, אם בשלה עובד כוכבים, אסורה.

סעיף טו: תמרים המרים קצת, שאינם נאכלים אלא על ידי הדחק, אם בשלם עובד כוכבים, אסורים.
סעיף טז: כלים שבשל בהם העובד כוכבים לפניו דברים שיש בהם משום בישולי עובדי כוכבים, צריכים הכשר. ויש אומרים שאינם צריכים. ואף לדברי המצריכים הכשר, אם הוא כלי חרס מגעילו שלש פעמים, ודיו, מפני שאין לאיסור זה עיקר מדאורייתא. הגה: עובד כוכבים שבשל לחולה בשבת, מותר למוצאי שבת, אפילו לבריא, ואין בו משום בישולי עובדי כוכבים, דכל כה"ג היכרא איכא. (ב"י בשם הר"ן שכ"כ משם הרא"ה).

(6) שלחן ערוך – י"ד (פג:ג)

כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר, ויש שיש לו סנפיר ואין לו קשקשת. לפיכך מצא חתיכת דג שיש לו קשקשת, אין צריך לחזור אחר סנפיר. מצא לו סנפיר, לא יאכלנו עד שידע שיש לו קשקשת.

(7) שלחן ערוך – י"ד (צב:ד)

לא אמרו חתיכה עצמה נעשית נבילה, אלא בבשר בחלב אבל לא בשאר איסורים. כגון כזית חלב שנבלע בחתיכה, ואין בה ששים לבטלו, ונאסרה, ואחר כך בישלה עם אחרות, אין צריך אלא ששים כדי כזית חלב, ואז אפילו חתיכה עצמה חוזרת להיות מותרת. הגה: וי"א דאמרינן בכלל האיסורים חתיכה נעשית נבילה (תוס' וסמ"ק וסמ"ג ומרדכי והאחרונים). וכן המנהג פשוט, ואין לשנות. ודוקא אם האיסור דבוק בחתיכת היתר, או שהחתיכה כולה חוץ לרוטב ונפל עליה איסור, אבל אם מקצת החתיכה תוך הרוטב, ואין האיסור דבוק בו, לא אמרינן חתיכה נעשית נבילה ומצטרף כל הקדירה לבטל האיסור. ומכל מקום יש להחמיר לאסור אותה חתיכה (ארוך כלל כ"ח). וכל זה בשאר איסורים, אבל בבשר בחלב, אעפ"י שאין האיסור דבוק, ומקצת החתיכה תוך הרוטב, אמרינן חתיכה נעשית נבילה. יש אומרים דלא אמרינן חתיכה נעשית נבילה אם נתערב איסור לח בהיתר לח, ואחר כך נתערב הכל בהיתר אחר, ואין צריכים רק ששים נגד האיסור שנפל (מרדכי פכ"ה בשם רשב"א ור"ן בשם ראב"ד). ויש לסמוך על זה בשאר איסורים, לצורך הפסד גדול, אבל לא בבשר וחלב. ואם נתערב יבש ביבש, לא אמרינן בשום איסור חתיכה נעשית נבילה. וע"ל סימן צ"ט מדין חתיכה נעשית נבילה. כלי הנאסר מבליעת איסור, לא אמרינן ביה חתיכה נעשית נבילה, ולא בעינן ס' רק נגד האיסור שבלע (מרדכי פג"ה וע"ל סימן צ"ח).

(8) גמרא – מס' ביצה (ט)

משנה. בית שמאי אומרים: אין מוליכין את הסולם משוכך לשוכך, אבל מטהו מחלוך לחלוך, ובית הלל מתיירין.
גמרא. אמר רב חנן בר אמי: מחלוקת ברשות הרבים, דבית שמאי סברי: הוואה אומר: להטיח גגו הוא צריך, ובית הלל סברי: שובכו מוכיח עליו. אבל ברשות היחיד - דברי הכל מותר. - איני? והא אמר רב יהודה אמר רב: כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין - אפילו בחדרי חדרים אסור!
 - תנאי היא, דתנאי: שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם, רבי (אליעזר) (מסורת הש"ס: אלעזר) ורבי שמעון אוסרין. איכא דאמרי, אמר רב חנן בר אמי: מחלוקת ברשות היחיד, דבית שמאי אית להו דרב יהודה אמר רב, ובית הלל לית להו דרב יהודה אמר רב. אבל ברשות הרבים - דברי הכל אסור. - לימא רב דאמר כבית שמאי? - תנאי היא; דתנאי: שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם, רבי (אליעזר) (מסורת הש"ס: אלעזר) ורבי שמעון אוסרין.

(9) גמרא – מס' שבת (סד:)

משנה. יוצאה אשה בחוטי שער, בין משלה, בין משל חבירתה, בין משל בהמה. ובטוטפת ובסרביטין בזמן שהן תפורין, בכבול ובפאה נכרית לחצר. במוך שבאזנה, ובמוך שבסנדלה, ובמוך שהתקינה לנדתה. בפילפל, ובגלגל מלח, וכל דבר שניתן לתוך פיה, ובלבד שלא תתן לכתחלה בשבת. ואם נפל - לא תחזיר. שן תותבת, שן של זהב, רבי מתיר, וחכמים אוסרים.
גמרא. וצריכא: דאי אשמעינן דידה - משום דלא מאיס, אבל חבירתה דמאיס - אימא לא, ואי אשמעינן דחבירתה - דבת מינה הוא, אבל דבהמה - לאו בר מינה הוא, אימא לא - צריכא. תנא: ובלבד שלא תצא ילדה בשל זקנה, וזקנה בשל ילדה. בשלמא זקנה בשל ילדה - שבת הוא לה, אלא ילדה בשל זקנה אמאי? גנאי הוא לה! אידי דתנא זקנה בשל ילדה תנא נמי ילדה בשל זקנה.
 בכבול ובפאה נכרית לחצר. אמר רב: כל שאסרו חכמים לצאת בו לרשות הרבים - אסור לצאת בו לחצר, חוץ מכבול ופאה נכרית. רבי ענני בר ששון משמיה דרבי ישמעאל אמר: הכל ככבול. תנן: בכבול ובפאה נכרית לחצר. בשלמא לרב - ניהא, אלא לרבי ענני בר ששון קשיא! - רבי ענני בר ששון משמיה דמאן קאמר ליה - משמיה דרבי ישמעאל בר יוסי, רבי ישמעאל בר יוסי תנא הוא ופליג. ורב, מאי שנא הני? - אמר עולא: כדי שלא תתגנה על בעלה. כדתנאי: (ויקרא טו) והדוה בנדתה, זקנים הראשונים אמרו: שלא תכחול ולא תפקוס ולא תתקשט בכגדי צבעונין, עד שבא רבי עקיבא ולימד: אם כן אתה מגנה על בעלה, ונמצא בעלה מגרשה. אלא מה תלמוד לומר והדוה בנדתה - בנדתה תהא עד שתבא במים.

(10) שו"ת אגרות משה – או"ח (ד:פב)

ביאור הדברים האסורים משום חשד ומראית העין ר"ח מנחם אב תשי"ט. מע"כ בני אהובי הרה"ג ר' של' ראובן שליט"א.
 בדבר תירוצך על הקושיא הגדולה ששאלת מה מועיל עדים בנושא סכין המילה בשבת בשעת הסכנה שלא יחשדוהו שנושא חפציו (שבת ק"ל ע"א) מ"ש מכל מקום שאסרו בשביל חשדא שאין מועיל עדים הנה יש מקום לתרוץ כתירוצך שאין שייך לאסור על מה שיאמרו שעושה דבר אחר ממש שאין שייך כלל למה שעושה אבל מה שדמית למה שכתבתי אג"מ א"ח ח"א סי' צ"ו בהולך בקאר /במכונית/ אחר הדלקת הנרות ל"ד דהתם שהחשש הוא רק מה שלא ידעו הדין אמרינן דאין לחוש לזה דאדרבה ילמדו מזה הדין האמת אבל הכא הרי יש ממש מקום לחשוד שנושא דבר אחר כיון שכן הוא רוב הדברים שנושאין ואין להחשיב להחושדין אותו לטועין יש אולי לאסור, וכדחזינן שהצריכו עדים מטעם זה. ומה שכתבת שהוא כדי שלא יפסלוהו לעדות הוא טעם דחוק דהא יוכל להביא את המוהל ואלו שהיו בשעת הברית שהביא איזמל וגם בעצמו כשיטעון שהיה איזמל למילה או שהוציא דבר לפקוח נפש מסתבר שלא יפסל לעדות אף שהוא מלתא דלא שכיחא כיון שהוא בחזקת כשרות.
 וגם בלא זה מסתבר לע"ד שאיסור חשדא שילפינן בשקלים פ"ג מ"ב מקרא דוהייתם נקיים מה' ומישראל הוא איסור מדאורייתא מצ"ע =מצד עצמו= שמחוייב שלא לעשות דברים שיחשדוהו וגם אחד מהטעמים שצריך להניח פאה בסוף שדהו משום חשדא בשבת דף כ"ג ע"א וא"כ א"צ לחקור איזה גדר איסור שייך להיות בזה דזה עצמו הוא האיסור. ויש שני עניני מראית עין דהיכא דלא שייך חשדא עושה דבר היתר והכל רואים מה שעושה רק שיבואו לדמות דכשם שזה מותר כ"כ מותר גם דבר שמדמין לזה הוא ודאי רק מדרבנן וצריך לאיזה גדר שיוכלו לאסור. וכן יש מראית עין כהא דעכו"ם בקבלנות י"ז ע"ב תוד"ה אין שמצד חשדא דאורייתא אין לאסור דכיון דאיכא גם אופן ההיתר אף שהוא באופן שאינו טוב להבעלים כשכיר יום מ"מ אין לחשוד דכמה מצות ואיסורין הוא בקושי להאדם ולא יחשדו כלל שהוא עובר עליהן ואם אחד חושד הוא אדרבה עושה איסור דחושד בכשרים, אך מ"מ אסור שלא יהיה מקום לבעלי לה"ר =לשון הרע= לדבר עליו או שהרוצים להקל יאמרו בכוונה שגם הוא עושה בשכירי יום כמו שטוב להדבר, הוא רק איסור דרבנן מטעם מ"ע =מראית עין= ולא משום איסור חשד וצריך גדר לאסור. ובטעם זה הוא דין מי שנשרו כליו בדרך

שוטחן בחמה וכדומה ולא הזכר שם חשד בגמ' אלא רש"י כתב שיחשדוהו שכבסן בדף קמ"ו ע"ב לטעם על המ"ע אבל לא שהחשד הוא האיסור, הוא נמי רק מדרבנן אבל היכא שאמר בגמ' מפני החשד הוא מדאורייתא מאיסור והייתם נקיים מישאל דפאה ולכן א"צ גדר אחר להאיסור דזה עצמו הוא האיסור ולפ"ז אין שייך תירוץ. ולכן הנכון לפרש כדבארתי שהשנים יהיו בכל הדרך ותרי לא חשידי.

ובאורך בהלמודים דר"א בדף קל"א הוא נכון, וצריך להוסיף קצת דזה ודאי שהכלל לקולא ולחומרא לחומרא אזלינן הוא בכל הלמודים אף שבגמ' נאמר בהיקש אבל כן הוא בג"ש וכן יהיה בשני ג"ש שאינן מופנים שחד לקולא וחד לחומרא אבל באם מה מצינו הוא לחומרא וג"ש שמופנה מצד אחד הוא לקולא אף ששוין לענין שבשניהם משיבין כשיש להשיב מ"מ הג"ש עדיפא שאף לקולא אזלינן בתרה ואולי זהו כוונתך. ובאורך בחלוקת התוס' מכיבוד וכן לתרץ הגימגום דברש"י הוא נכון.

(11) שו"ת אגרות משה – אר"ח (א:צו)

בדבר נסיעה לאנשים בקאר /במכונית/ אחר הדלקת הנרות לביהמ"ד סמוך ערך שני מינוטין /דקות/ לכל היותר אם יש איזה חשש איסור מע"כ ידידי יר"ש ר' משה מעצגער נ"י.

נהנתי מאד אשר מע"כ נודרו לקיים מצות תוכחה לפי דעתו ותשואות חן חן למע"כ וח"ו לי להקפיד בזה, ואי"ה בלא נדר לא אסע עוד משעת הדלקת הנרות בקאר אף שאין בזה שמץ איסור אף לא משום מראית העין.

כי ידע ידידי אשר איסור מראית העין הוא רק בדבר שנעשה זה ברוב הפעמים באופן האסור והוא עושה זה באופן המותר אסור מפני מראית העין, כגון לעשות ע"י עכו"ם בקבלנות מלאכה כזו שהרבה עושים בשכירי יום שהוא אופן האסור, לכן אסור גם בקבלנות משום מראית העין, וכן בנשרו כליו במים אסור משום מראית העין לשוטחן בחמה במקום שרואין בנ"א שיחשדו שכבסן. אבל לעשות דבר היתר מפורסם בשביל איזה אנשים שיטעו לחשוב שהוא דבר איסור לא אסור. ועובדא זו שידוע לכל שנשים מקבלות שבת בהדלקת הנרות ואנשים מקבלים שבת בתוספת קטן כי זמן הדלקת הנרות קבעו בעשרים מינוטין קודם השקיעה בכאן וברוב המקומות וא"כ הוא דבר מפורסם לכל אף לנשים שהאנשים עדיין מותרין במלאכה קרוב ליי"ח מינוט אף לכתחלה אם לא יקבלו שבת, והשקיעה היתה בפ' ויצא /ארבע ושלשים ושתים/ והיו עוד אחד עשר מינוטין מהרגע שישבתי בקאר שהיה /ארבע ותשע עשרה/ עוד אחד עשר מינוטין למלאכה לכתחלה שאפשר בזה הזמן ליסע בקאר אף דרך רחוקה חמשה פעמים מהשיעור שעד הישיבה, ועוד ישארו איזה מינוטין לתוספת שבת. ורק אפשר יש איזה נשים טועות שחושבות שמזמן הדלקת הנרות אסור אף לאנשים לא שייך לאסור בזה משום מראית העין, דלא איכפת לן שידועו האמת שלאנשים מותר כיון שעדיין לא קבלו שבת.

אבל מ"מ כיון שמע"כ כותב שיש ח"ו קלקול לאיזו נשים ואנשים שידמו שיש בזה זלזול לשבת קדש אראה בלא נדר שלא ליסע עוד בקאר משעת הדלקת הנרות.

(12) שלחן ערוך – אר"ח (שא:מה)

מי שנשרו כליו במים, הולך בהם ואינו חושש שמא יבא לידי חטיטה. ולא ישטחם לנגבם, מפני מראית העין, שלא יחשדוהו שכבסן בשבת. ואפילו בחדרי חדרים, שאין שם רואים, אסור. ולא אסור אלא לשטחן בשבת, אבל אם שטח מע"ש כלים המכובסים, אינו חייב לסלקן בשבת.

(13) שלחן ערוך – י"ד (סי' קיח)

סעיף א: יין ובשר וחתית דג שאין בו סימן שהפקיד או שלח ביד עובד כוכבים, צריך שני חותמות. אבל יין מבושל ושכר, או יין שעירבו בו דברים אחרים, כגון דבש, וכן החומץ וחלב ומוריים ופת וגבינה וכל שאיסורו מדברי סופרים שהפקידו ביד עובד כוכבים, מותר בחותם אחד. ויש אומרים שאף בדברים שצריכים שני חותמות, לא אמרו אלא בשולח על ידי עובד כוכבים שאינו עתיד לראות החותם, אבל מפקיד שעתיד לראות חותמו די בחותם אחד, כי הוא ירא. ואף השולח, אם הודיע לחבירו צורת החותם וגם אמר לעובד כוכבים שהודיעו לחבירו, די בחותם אחד. הגה: ויש אומרים דלא בעינן ב' חותמות רק בישראל חשוד, אבל בעובד כוכבים, הכל שרי על ידי חותם אחד (טור והפוסקים בשם ר"ת). ובדיעבד יש לסמוך על זה (ארוך כלל כ"ג והגהות מיימוני ותוספות).

סעיף ב: כיון שהחתיתו כראוי שני חותמות, דברים שצריך שנים, ואחד בדברים שדי באחד, אין צריך לחזור אחריו לראותו. אבל אם חזר על חותמו ולא הכירו, אסור אפילו עשה שתי חותמות (סעיף זה כפול בסימן ק"ל ס"ח). הגה: ומיהו דווקא אם הוא דבר שיש לחוש שהחליפו ונהנה בחליפין (טור וב"י בשם תוספות ושאר פוסקים), או הוא יין ויש לחוש שאסרו בנגיעה. אבל אם רואה הדבר ששלח או הפקיד והוא טוב כמו ששלח, ולא נהנה העובד כוכבים אם החליפו, לא חיישינן, אף שהחותם מקולקל. ועיין לקמן סוף סימן ק"ל מדינים אלו.

סעיף ג: אות אחת חשוב כחותם א' שתיים, הוי כשתי חותמות. ודפוסים, אע"פ שיש בהם כמה אותיות, לא חשיבי אלא כחותם אחד, כיון שקובעין אותם בבת אחת. ויש אומרים שבמקום שמצויים משומדים ועובדי כוכבים שיודעים לכתוב, אין כתב סימן אלא למי שמכיר הכתב.

סעיף ד: מפתח וחותם הוי ב' חותמות. אבל בדברים שדי בחותם אחד, אם לא היה בו אלא מפתח לא חשיבי חותם. הגה: אם שולח איזה דבר בשק וחתם השק, אינו אפילו כחותם אחד (כל בו בשם הרי"ף ואו"ה וט"ו ר"ס ק"ל), אלא אם כן הפך התפירות לפניו (ארוך). ואם חתם הדבר ששלח וגם השק, הוי כב' חותמות (כל בו שם).

סעיף ה: אם שלח על ידי עובד כוכבים, ירך בלא חותם, אם היא חתוכה כדרך שישראל חותכה אחר חטיטת הגיד, כשרה. וכן כל חתיכה שניכר בה ניקור הישראל, כגון בנטילת חוט דידא וחוט שאצל החזה וכיוצא בו. הגה: ושאר החתיכות שעמהן, אם יש לחוש להם שהוחלפו, אסורות (כך דקדק התה"ד סי' ר' /ר"ו/ מאשירי פג"ה). ודווקא בבשר או שאר איסור דאורייתא, אבל אם שלח איסור דרבנן, כגון גבינות שיש לחוש שמא החליפם העובד כוכבים, אם מכיר קצתם שלא הוחלפו, כולם מותרות, אם אותן שלא הוחלפו הם היותר טובים ששלח, דודאי אם החליף היה לוקח הטובים שבהם (שם).

סעיף ו: שלח על ידי עובד כוכבים בהמה או עוף שחוטים, בלא חותם, אסורים, שאין סימן שחטיטה סימן לסמוך עליו.

סעיף ז: אם שלח על ידי עובד כוכבים, בלא חותם, אם אותו מקום מעבר לרבים, מותר, שהוא ירא שמא יראנו אחד מהעוברים ויתפוס עליו כגנב. ומיהו לכתחלה לא ישלח על ידי עובד כוכבים בלא חותם.

סעיף ח: הלוקח בשר ושלחו ביד אחד מעמי הארץ, נאמן עליו אף על פי שאינו מוחזק בכשרות, ואין חוששין שמא יחליף. ואפי' עבדי ישראל ואמהותיהם נאמנים בדבר זה. ויש מי שאומר שאם הוא חשוד לאכול דברים שאין דרך הרבים להקל בהם, אף הוא חשוד להחליף.

סעיף ט: בשר הנמצא ביד עובד כוכבים וכתב עליו חותם או כשר, אע"פ שאינו יודע מי כתבו, כשר, דמידע ידיע שהוא של ישראל. והוא שלא יהיו מצוים שם עובדי כוכבים היודעים לכתוב. הגה: וכן מותר לקנות גבינות החתומים כדרך שישראל חותמים (מרדכי פא"מ). ודוקא מקום שאין לחוש

שמה נשאר הדפוסים ביד עובדי כוכבים וקבעו אותם בגבינותיהן (א"ו הארוך). ויש אוסרים בכל זה, מאחר שלא ידענו מי כתבו או חתמו (רשב"א סימן קט"ו / ק"ט / מהרי"ק סוף שורש ל"ג) ובדיעבד אין להחמיר.

סעיף י: המניח עובד כוכבים בביתו, ובו דברים שאם הוחלפו יש בהם אפילו איסור תורה, אם הוא יוצא ונכנס או אפילו שהה זמן רב ולא הודיעו שדעתו לשהות, מותר, ולא חיישינן שמא החליף, אפילו אם הוא נהנה בחליפין, והוא שלא סגר הבית עליו (טור והמחבר ר"ס קכ"ט), לפי שהוא מתיירא בכל שעה לאמר: עתה יבוא ויראני. אבל אם הודיעו שדעתו לשהות, אסור. ואם אינו נהנה בחליפין, מותר בכל ענין, דלא חיישינן שמא החליף להכשילו, כיון שאין לו הנאה בדבר.

סעיף יא: ישראל ועובד כוכבים ששפתו ב' קדירות זו אצל זו, זה בשר שחוטט זה בשר נבלה, מותר, ואין לחוש שמא כשהחזיר הישראל פניו החליף העובד כוכבים שחוטט בנבלה, אפילו אם של ישראל משובח, ואפילו פיהן מגולה, מותר, ואין לחוש שמא יתזו ניצוצות מזו לזו. (וה"ה בשני דברים צלויים זה אצל זה (מרדכי פא"מ). אבל לכתחלה יש לזהר אפילו בב' קדרות) (טור).

סעיף יב: יש להחמיר שלא להניח הקדרות אצל השפחות כשאין ישראל בבית; הגה: ואינו יוצא ונכנס (תשובת הרא"ש כלל י"ט). ואם אירע קלקול שנתנה דבר איסור בקדירה, אין להאכילה אותה מאכל, שלא ירגילה בכך (בית יוסף בשם שבולי לקט).

סעיף יג: ישראל שעשה גבינות בבית עובד כוכבים וחתמם בחותם דפוס של עץ ושכח הדפוס בבית העו"ג, אין חוששין שמא זייף העובד כוכבים וחתם אחרים באותו דפוס. וכן אין לחוש שמא החליק העובד כוכבים פני הגבינות בשומן חזיר. הגה: וי"א דאין להתיר אם שכח הדפוס בבית עובד כוכבים, אלא אם כן הניחו מונח על הגבינות שעשה הישראל, אבל אם הניחו כך ויש לחוש שמא עשה גבינות קטנים והחליפם בגדולים או היותר טובים, אסור (ארוך כלל מ"ז דין ב'). ובמקום הפסד יש להתיר בכל ענין.

14) שו"ת אגרות משה – י"ד (א: נד)

בענין קים ליה בגוה לנאמנות באיסורין.

ליובאן. בהיותי במאסקווא בשנת תרצ"ד נשאלתי בדבר שהאבות ניוונים במדינה הזאת בעוה"ר על שלחן בניהם ובנותיהם האוכלים נבלות וכל דבר איסור ורובם הם כופרים בה' ובתורתו ושקבי היתרא ואכלי איסורא וא"כ אין נאמנים על איסורים ואין להאבות החלושים והזקנים עצה איך לאכול בשר כשצריכים לבריאותם וגם לא כל דבר מבושל דאף שסתם כלים אינם בני יומן מ"מ הרי הוא כלכתחלה כיון שקבע מושבו אצלם.

וחדשתי שיש מקום להקל להרבה אנשים, באם האב יודע וקים ליה בגוה דבתו וכלתו שלא יכשילוהו באיסור משום דמכיר טבעה בידיעה ברורה ע"י שניסה אותה הרבה פעמים וראה שאינה מכשילתו מטעם שאינה רוצה לצערו או שטבעה שלא להעביר אחרים על דעתם, יכול לסמוך עליה ולאכול מה שמבשלת בעדו מבשר וכל דבר כשאמרה לו שהוא מבשר כשר ובכלים שהזמינה עבורו. משום שלא נכנס זה בגדר נאמנות אלא בידיעה עצמית שהוא כראיה ממש כיון שיועד בברור שאינה משקרת לו.

וראיה גדולה לזה מהא דכתובות דף פ"ה דהימנה רבא לבת ר"ח לאפוכי שבועה אשכנגדה וא"ר פפא השתא דאמר מר קים לי בגויה מלתא הוא כגון אבא מר ברי מרנא שטרא אפומיה והרי הוא דבר שצריך שני עדים דמטעם זה לא האמין רבא לר"פ לאורועי שטרא דאין אחד נאמן להוציא שטר חתום מיד המחזיק בו כדאיאת ברש"י ומ"מ מועיל קים לי בגויה לאורועי שטרא. אף שודאי אין סברא לומר דרבא לא היה מאמין בר"פ כבת ר"ח דהא הקשה ר' אדא בן מתנא לא יהא ר"פ כבת ר"ח חזינן דלא גרע ר"פ מבת ר"ח דאל"כ לא היה לו מה להקשות אם היה שייך להסתפק שמא בת ר"ח גדולה בצדקתה מר"פ וגם רבא לא השיב לו שבת ר"ח גדולה מר"פ אלא ודאי דר"פ היה מוחזק בחסידות עוד יותר מבת ר"ח ושגם רבא ידע זה ולכן הקשה שפיר וא"כ צריך להבין טעם רבא מ"ט גרע ר"פ מבת ר"ח.

וצריך לומר דמצד נאמנות היינו שאינו יודע בידיעה עצמית שאינו משקר רק מחמת שהוא צדיק וחסיד יודעין שלא משקר ויש להאמינו, אינו כלום להאמינו ביחודי דהתורה נתנה גבול שאף משה ואהרן אין נאמנים ביחודי לדיני ממון כמו כל אדם שהם בחזקת כשרות ולא נתנה תורה לשיעורים שכל אחד יאמין מי שרוצה ולכן כל כח הנאמנות נתנה תורה לכל איש שסתמו הוא בחזקת כשרות כמו לצדיק וחסיד היותר גדול בעולם כמשה ואהרן והצריכה דוקא שנים. אבל זהו רק מדין נאמנות שלא מכיר האיש וטבעו ומדותיו בעצם רק מצד חזקתו אבל אם יודע ומכיר את האיש בעצם מצד טבעותיו ומנהגיו שניסהו הרבה פעמים וראה שאינו משקר אין זה מצד נאמנות אלא הוא כראיה ממש כיון שהוא ידיעה עצמית שיוודע ומכירו שלא מצד חזקות. ולכן אף שודאי ידע רבא שר"פ איש נאמן כיון שהוא צדיק וחסיד עוד יותר מבת ר"ח אבל עכ"פ הוא רק מצד חזקתו ונכנס בגדר נאמנות שעי"ז נתנה תורה גבול שאף משה ואהרן אין נאמנים ביחודי כסתם איש. וזהו מה שאמר רבא אדאיכא מר ע"א לאו כלום הוא פ"ה אף שבריה לי שאנין משקר מ"מ ע"א לאו כלום הוא דהתורה פסלו שלא ניתן לשיעורין שאני בת ר"ח שקים לי בגוה פ"י ידיעה עצמית שלא נכנס בגדר נאמנות אלא כראיה שלו ממש. וזה שלא קרענין שטרא אפומיה הוא מחמת שהרי רק לר"פ נאמן אבא מר בריה ולדיינים אחרים שאין מכירין אותו בעצם הרי לא יאמינו לו יותר מסתם איש ולכן אינו יכול לקרוע השטר שהוא כשר אצל דיינים אחרים ורק שהוא אינו יכול להזדקק לו ודנהו כשטר פסול כפרש"י.

ואפילו להרי"ף והרמב"ם שסברי כה"ח בתוס' שרק מצריכו שבועה הוי ג"כ הנאמנות לזה מטעם שהוא ידיעה עצמית שלא מגדר נאמנות אך שסובר שמ"מ הוא רק ככרוך בעלמא שמועיל שבועה כנגדו. וכן מוכח לשון הרמב"ם פכ"ד מסנהדרין ה"א שטעם הנאמנות הוא כידיעת הדיין עצמו שכתב א"כ למה הצריכה תורה שני עדים שבזמן שיבואו לפני הדיין שני עדים ידון ע"פ עדותן אע"פ שאינו יודע אם באמת העירו או בשקר עיי"ש חזינן מזה שמה שדן בקים ליה בגויה הוא שכיון שמכירו בעצם שאינו משקר הוא כידיעה עצמית שלא מטעם גדר נאמנות. וא"כ גם לגבי איסורין בחשוד שאין לו נאמנות מצד דין נאמנות שהחשוד על הדבר לא מעיד, הוא רק בסתם אדם שאינו מכיר בברור טבעותיו ומנהגיו אבל כשמכירו בברור ויודע שאף שהוא חשוד לאכול בעצמו לא ישקר לאחריו או שאף רק לו לא ישקר להכשילו יכול להאמינו משום דהוי זה כידיעה עצמית שלא מטעם נאמנות.

ולא מבעיא לרש"י והראב"ד אלא אף להרמב"ם והרי"ף שהוא רק ככרוך שמועיל שבועה נגדו מ"מ הוא ברור כזה שמועיל באיסורין דהא נאמנות ע"א בממון מצריך רק שבועה ומועיל לגבי איסורין א"כ גם קים ליה בגויה דמועיל להצריכו שבועה בממון הוא מועיל לגבי איסורין. ולכן אם האב מכיר בבתו וכלתו שלא יכשילוהו באיסורין בידיעה ברורה אף שבעצמם הם חשודים לאכול יכול להאמינם ולאכול מה שבשלו בעדו ואמרו לו שהוא בשר כשר ובכלים כשרים. ויש מקום להתיר גם לאחרים לאכול ממה שבשלו לאביהן דאף שבממון לא יאמינוהו דיינים אחרים שמטעם זה לא קרענין השטר לרש"י כדבארתי, הוא רק בממון שעד אחד אינו נאמן וא"כ ר"פ גופיה אינו נאמן מה שאמר לדיינים אחרים שאבא מר בריה קים ליה בגויה שלא ישקר אבל באיסורין שע"א נאמן א"כ יש להאמין להאב גם אחרים מה שאומר שקים ליה בגוה דבתו שלא תכשילוהו ושקדרה זו בשלה בעדו ויוכלו גם אחרים לאכול.

ואף שכתבו הרי"ף והרמב"ם דבזה"י אין דנין דין קים ליה בגויה מסתבר שהוא רק בדיני ממון ולא באיסורין שאין בזה דין ב"ד ולכן בשעת הדחק ולאנשים חלושים יש להקל אם יודע בברור שקים ליה בגוה מצד טבעותיה ומנהגיה באיזה נסיונות שלא תכשילוהו לסמוך עליה ולאכול ממה שמבשלת בעדו ואמרה שעשתה בהכשר אבל לאחרים ושלא בשעת הדחק ולבריאים יש להחמיר. משה פיינשטיין.